

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

щодо проекту Закону про превентивні і компенсаційні засоби у зв'язку з катуванням, нелюдським чи таким, що принижує гідність, поведженням або покаранням щодо засуджених та осіб, узятих під варту, та запровадження інституту пенітенціарних суддів (реєстр. № 4936 від 08 липня 2016 року)

Комітет Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя розглянув на своєму засіданні 06 вересня 2016 року (протокол № 50) на відповідність Конституції України проект Закону про превентивні і компенсаційні засоби у зв'язку з катуванням, нелюдським чи таким, що принижує гідність, поведженням або покаранням щодо засуджених та осіб, узятих під варту, та запровадження інституту пенітенціарних суддів (реєстр. № 4936 від 08 липня 2016 року) (далі – Законопроект), поданий народними депутатами України Мірошніченком Ю.Р., Барвіненком В.Д. та іншими.

Згідно з пояснювальною запискою до Законопроекту він розроблений з метою створення механізму превентивних та компенсаційних заходів у зв'язку з неналежним поведженням щодо засуджених та взятих під варту осіб, а також закріпити суб'єкти та процедуру їхнього застосування. Додатковою метою є створення належних гарантій для забезпечення доступу до правосуддя осіб, які тримаються під вартою, та засуджених шляхом створення інституту пенітенціарних суддів.

Для досягнення зазначеної мети авторами Законопроекту пропонується прийняти новий Закон, яким створити превентивні та компенсаційні заходи у зв'язку з неналежним поведженням щодо засуджених та взятих під варту осіб, закріпити їх поняття, види, процедури застосування, а також відповідальних суб'єктів; створити інститут пенітенціарного судді, який буде відповідальний за вирішення скарг таких осіб і за вирішення деяких питань, пов'язаних з виконанням вироку, або тих, що виникають в процесі тримання особи під вартою. Крім того, Законопроектом пропонується внести відповідні зміни до Закону України «Про судоустрій та статус суддів», Кримінального процесуального та Кримінально-виконавчого кодексів України.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з наступного.

В Конституції України зазначається, що Україна є правовою державою (стаття 1), органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6), закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8). За приписом частини другої статті 19 Конституції України органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відповідно до статей 3, 22, частини третьої статті 63 Основного Закону України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

Згідно зі статтями 21, 28 Конституції України усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Статтею 55 Конституції України передбачено, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень (стаття 56 Основного Закону України).

Згідно з частинами першою-другою статті 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій

судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

Наведені статті діючого законодавства України цілком кореспондуються з чинними міжнародними договорами (згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), які відповідно до частини першої статті 9 Конституції України є частиною національного законодавства України.

Так, частиною першою статті 1, статтями 2, 3, 5 та 9 Загальної декларації прав людини передбачено, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядованою або як-небудь інакше обмеженою у своєму суверенітеті. Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність. Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання. Кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом.

Відповідно до статей 3 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню. Кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

Згідно зі статтями 7 та 10 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або принижуючому гідність поводженню чи покаранню. Всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження і поважання гідності, властивої людській особі. Обвинувачені у випадках, коли немає виняткових обставин, поміщаються окремо від засуджених, і їм надається окремий режим, що відповідає їх статусу незасуджених осіб. Обвинувачені неповнолітні відокремлюються від повнолітніх і в найкоротший строк доставляються до суду для винесення рішення. Пенітенціарною системою передбачається режим для ув'язнених, істотною метою якого є їх виправлення і соціальне перевиховання. Неповнолітні правопорушники відокремлюються від повнолітніх, і їм надається режим, що відповідає їх віку і правовому статусу.

Крім зазначених нормативно-правових актів, питання щодо катування, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання регулюються Конвенцією про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність поводженню чи покаранню, Декларацією про захист всіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, Конвенцією проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, Європейською конвенцією про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню і покаранню, Зводом принципів захисту всіх осіб, затриманих чи ув'язнених у будь-якій формі.

Європейський суд з прав людини неодноразово констатував порушення Україною статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема, у справах «Каверзін проти України», «Спінов проти України», «Ошурко проти України», «Мута проти України», «Алієв проти України».

У Рішенні від 12 лютого 2002 року № 3-рп/2002 Конституційний Суд України зазначив, що Конституція України як головне джерело національної правової системи є також базою поточного законодавства. Вона надає можливість урегулювання певних суспільних відносин на рівні законів, які конкретизують закріплені в Основному Законі положення (абзац перший підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини).

Члени Комітету звертають увагу на те, що 02 червня 2016 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про судоустрій і статус суддів» № 1402-VIII, який набирає чинності 30 вересня 2016 року. На думку членів Комітету, було б доречніше Законопроектом вносити зміни в даний Закон.

Відповідно до пунктів 1, 14 частини першої статті 92 Конституції України виключно законами України визначаються права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина; судоустрій, судочинство, статус суддів, засади судової експертизи, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства, нотаріату, органів і установ виконання покарань; основи організації та діяльності адвокатури.

Зважаючи на зазначене, а також на те, що Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні, одним із повноважень якого є прийняття законів (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України), внесення запропонованих Законопроектом змін до чинного законодавства узгоджується з нормами Основного Закону України.

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про превентивні і компенсаційні засоби у зв'язку з катуванням, нелюдським чи таким, що принижує гідність, поводженням або покаранням щодо

засуджених та осіб, узятих під варту, та запровадження інституту пенітенціарних суддів (реєстр. № 4936 від 08 липня 2016 року), поданий народними депутатами України Мірошніченком Ю.Р., Барвіненком В.Д. та іншими, не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету

A handwritten signature in blue ink, consisting of several fluid, overlapping strokes that form a stylized representation of the name R.P. Knyazevich.

Р.П. КНЯЗЕВИЧ